

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta (HE 83/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos, yksikön päällikkö Merja Sandell, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Pia Kivimies, valtiovarainministeriö
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- apulaisprofessori Maija Dahlberg
- professori Sakari Melander

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valmisteverotuslakia.

Laki oli tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2026 alusta.

Esitykseen sisältyy ehdotuksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisympäristystä koskeva jakso.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisympäristyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta arvioisi, onko ehdotettu sääntelyratkaisu hyväksyttävä tapa toteuttaa itseksiminointisuoja esityksessä tarkoitetuissa tilanteissa, ja antaisi asiasta lausunnon.

Valiokunnan lausunto PeVL 2/2026 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Esityksessä ehdotetaan, että valmisteverotuslakiin lisätään uusi 4 b §. Sen mukaan verovelvollisen yksityishenkilön antamasta valmisteverotusta koskevasta ilmoituksesta saatua tietoa ei saa hyödyntää verovelvollisen muun rikoksen kuin valmisteveron lainvastaiseen välttämiseen tai sen yrittämiseen liittyvän rikoksen tutkimisessa, syytteeseen panossa ja tuomitsemisessa.

(2) Lakiehdotuksen taustalla on hallituksen esityksen (s. 3) mukaan korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen KKO 2024:39 myötä muuttunut tilanne, jossa nuuskan tuontia arvioidaan yksinomaan salakuljetusrikoksena eikä enää myös veropetoksena. Esityksen tavoitteena on sen perustelujen (s. 10) mukaan selkeyttää oikeustilaa korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä havaitun ongelman ratkaisemiseksi. Tämä ehdotetaan toteutettavaksi lisäämällä lainsäädäntöön hyödyntämiskieltoa koskeva erityissäännös itsekriminointisuojaan turvaamiseksi.

(3) Oikeus olla todistamatta itseään vastaan kuuluu perustuslain 21 §:n mukaisiin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin (PeVL 34/2012 vp, s. 3). Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä itsekriminointisuoja on johdettu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen turvaamasta oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Oikeus olla tulematta pakotetuksi todistamaan itseään vastaan tai tunnustamaan syyllisyytensä turvataan myös KP-sopimuksen 14 artiklan 3 kohdassa.

(4) Itsekriminointisuoja turvataan tavallisella lailla esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 25 §:ssä. Todisteen hyödyntämiskielto koskee pykälän 2 momentin mukaan todistetta, joka on hankittu muussa menettelyssä kuin esitutkinnassa tai rikosasian oikeudenkäynnissä henkilöltä pakkokeinon käyttämisen uhalla tai muutoin vastoin hänen tahtoaan, jos hän oli tällöin epäiltyinä tai vastaajana rikoksesta taikka esitutkinta tai oikeudenkäynti oli vireillä rikoksesta, josta häntä syytetään, ja jos todisteen hankkiminen rikosasiassa olisi ollut vastoin 18 §:ää. Jos kuitenkin henkilö on muussa menettelyssä kuin rikosasian käsittelyssä tai siihen rinnastuvassa menettelyssä antanut lakisääteisen velvollisuutensa täyttämisen yhteydessä totuudenvastaisen lausuman taikka väärän tai sisällöltään totuuden vastaisen asiakirjan taikka väärän tai väärennetyn esineen, sitä saadaan hyödyntää todisteena velvollisuuden vastaista menettelyä koskevassa rikosasiassa.

(5) Perustuslakivaliokunta on sanottua oikeudenkäymiskaaren sääntelyä arvioidessaan korostanut, että itsekriminointisuoja ei Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaan estä tai rajoita sellaisia lakiin perustuvia hallinnollisia valvontamenettelyjä, joissa henkilön edellytetään antavan tietoja tai selvityksiä esimerkiksi verotusta, elinkeinovalvontaa tai ympäristönsuojelua varten. Tällaisia tiedonantovelvoitteita voidaan oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta loukkaamatta tehostaa rangaistuksen tai siihen rinnastettavan seuraamuksen tai uhkasakon tai muun pakkokeinon uhalla. Itsekriminointisuoja ei loukkaa myöskään se, että henkilö on velvollinen sietämään esimerkiksi kotietsinnän ja takavarikon, puhalluskokeen sekä veri-, virtsa- ja ääninäytteen sekä DNA-testiä varten kudoksen näytteen ottamisen (ks. HE 46/2014 vp, s. 89/I ja siellä mainittu Jalloh v. Saksa suuri jaosto 11.7.2006, kohta 102) (PeVL 39/2014 vp, s. 4/II).

Valiokunnan lausunto PeVL 2/2026 vp

(6) Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan perustuslain 21 §:stä tai Suomea sitovista ihmisoikeusvelvoitteista ei seuraa estettä nyt ehdotetulle sääntelylle. Ehdotettu sääntely ei toisaalta vaikuta asiaan soveltuva yleislainsäädäntökin huomioon ottaen välttämättömältä itsekriminointisuojausta huolehtimiseksi. Perustuslakivaliokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että hallituksen esityksessä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan merkityksestä asiassa on omaksuttu osin erilainen käsitys kuin valiokunnan aikaisemmassa käytännössä (PeVL 39/2014 vp).

(7) Hallituksen esityksen valossa vaikuttaa siltä, että sääntelyn pääsiällinen tarkoitus on mahdollistaa vastaisuudessaakin nuuskan ja muiden valmisteveron alaisten tuotteiden laittoman maahantuonnin arviointi myös veropetoksena tai törkeänä veropetoksena. Tämä tarkoitus olisi perustuslakivaliokunnan mielestä ollut perusteltua tuoda esityksessä selkeämmin esiin. Perustuslakivaliokunta kiinnittää lisäksi valtiovarainvaliokunnan huomiota korkeimman oikeuden hallituksen esityksen antamisen jälkeen antamaan ennakkoratkaisuun KKO 2025:82, jolla saattaa olla vaikutusta nyt ehdotetun sääntelyn tarpeellisuuden arvioinnissa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 11.2.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Wille Rydman ps
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Henrik Vuornos kok
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Maaret Castrén kok
varajäsen Anne Rintamäki ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala